

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ТУРКМАНИСТОНГА САФАР

14 апрель куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов раҳбарлигидаги Ўзбекистон ҳукумат делегацияси Туркменистоннинг пойтахти Ашгабад шаҳрига жўнаб кетди. Ўзбекистон Республикаси Президенти сафар арасида журналистларнинг саволларига жавоб берар экан, тили, дилигина эмас, балки тарихи, тақдир ҳам муштарак бўлган ён ва жон қўшнимиз Туркменистон истиқлолга эришган, ўз бойликларига ўзи соҳиб бўлганини таъкидлади. Ўзбек ва туркман халқларининг азал-азл ҳамкорлигини янги босқичга кўтариш ҳар икки

мамлакат учун ҳам манфаатли бўлишини қайд этди. Ўзбекистон Шимол, Жануб, Шарқ ва Ғарбга чиқадиган дарвозаларга эга бўлганда, — деди Ислам Каримов, — ҳеч бир мамлакат алоқа йўлларини, автомобиль, ҳаво ва темир йўл тармоғини ривожлантирмай туриб тараққиётга эришолмаган. Марказий Осиё давлатларининг, жумладан, Ўзбекистон билан Туркменистоннинг бу соҳалардаги баҳамжиҳат ҳаракати нела-жакда қудратли ва буюк давлатга айланишимиз ҳам давлатга қадим Туркистон заминидан яшаётган барча халқларнинг фаровон турмуши учун

барқарор замин яратди. Тошкент аэропортида Ўзбекистон Президентини Республика Олий Кенгаши Ракис Ш. Йўлдошев, Бош вазир А. Муталов, Ўзбекистон Президентининг давлат маслаҳатчиси М. Умурзоқов ва Тошкент шаҳар ҳокими А. Фозилбеков қўзатиб қолдилар. *** Шу куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов раҳбарлигидаги Ўзбекистон ҳукумат делегацияси Туркменистон пойтахтига етиб келди. Ашгабад аэропортида Ўзбекистон Республикаси Пре-

зидентини Туркменистон Республикаси Президенти Сапармурод Ниёзов ва бошқа расмий кишилар кутиб олдилар. Журналистлар билан аэропортида бўлиб ўтган қисқа мулоқот чоғида ҳар икки давлат раҳбари мамлакатларимиз халқларининг болаларимиздан бошланган ҳамжиҳатлиги ва ҳамкорлигини янги босқичга кўтариш, Марказий Осиё давлатлари ҳамдўстлигини мустаҳкамлаш халқларимизни фаровон ҳаётга олиб чиқувчи

истиқболли йўл эканини таъкидладилар. Кутиб олиш маросими нил-хоялагач, Ўзбекистон ҳукумат делегацияси аъзолари Ашгабад шаҳри жанубидаги янги барпо этилаётган меҳмонхона ва элчхоналар комплекси ҳамда турар жой даҳалари билан танишишди. Шу куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов билан Туркменистон Республикаси Президенти Сапармурод Ниёзовнинг яқма-яқма суҳбаги бўлиб ўтди. Ҳар икки мамлакат президентлари тушдан кейин Туркменистон давлат доирлиғидаги талабалари билан учрашдилар. Президентлар азалдан қондош бўлган халқларимиз ўрта-

сидаги дўстлик ва биродарликни юксалтиришда, давлатларимиз қудратини оширишда мамлакатларимиз ёшлари олдидан катта вазият раҳбарлари расмий делегациялар ўртасида бўлиб ўтган ўзаро мулоқотлар ва мунозараларга яқин ясар эканлар, уларнинг самарали бўлишини таъкидладилар. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов шу куни кечқурун Туркменистон Республикаси Президенти Сапармурод Ниёзов ҳамроҳлигида Чорқўй шаҳрига жўнаб кетди. (ЎзА).

СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТ КЕНГАШИ СЕССИЯСИ

13 апрель куни Термизда халқ депутатлари Сурхондарё вилоят кенгашининг сессияси бўлиб ўтди. Унда ташкилий масала кўрилди. Ҳақим Бердиев бошқа ишга ўтгани муносабати билан аризасига буювон вилоят ҳокими вазиридан, Мамаюсуф Холбоев бошқа ишга ўтгани муносабати билан ҳокимнинг биринчи муовини вазиридан овоз қилинди. Жарқўрғон тумани ҳокими бўлиб ишлаб келган Жўра Норалиев вилоят ҳокими, Термиз тумани ҳокими бўлиб ишлаётган Жов-

ТАШКИЛИЙ МАСАЛА КЎРИЛДИ

Халқ депутатлари Шероҳоб туман кенгаши сессиясида Турғун Тошпўлатов соғлиғи ёмонлашгани сабабли аризасига мувофиқ туман ҳокими вазиридан овоз қилинди. Ҳақим Бердиев Шероҳоб тумани ҳокими этиб тасдиқланди. Халқ депутатлари Денов туман кенгашининг сессиясида Эшмурод Турдалиев бошқа ишга ўтгани муносабати билан туман ҳокими вазиридан овоз қилинди. Сурхондарё вилоят ҳокимининг биринчи муовини бўлиб ишлаган Тилло Менглиев Денов тумани ҳокими этиб тасдиқланди. Халқ депутатлари Тер-

МАРҒИЛОН ШАҲАР КЕНГАШИ СЕССИЯСИ

Халқ депутатлари Марғилон шаҳар кенгашининг сессияси бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг халқ депутатлари Жиззах вилоят кенгаши сессиясида сўзлаган нутқида баён этилган фикрлар асосида шаҳарни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш масалалари муҳокама қилинди. Сўзга чиққанлар республика раҳбариятининг ички ва ташқи сиёсати меҳнатқилар томонидан қизғин қўллаб-қувватланаётганини таъкидладилар. Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти

ПАХТАКОРЛАР МАСЛАҲАТЛАШИБ ОЛИШДИ

Дўстлик туманидаги Қосим Раҳимов номи давлат хўжалигида чигит экиш олдидан кўргазмали семинар ўтказилди. Вилоятдаги 400 шўр ювишга катта аҳамият берилди. Шу босқич ҳам бу икки районда нами етарли бўлган майдонларга чигит экиш йилдан-йилга ўзининг юқори самарасини бермоқда. Республика хўжаликларидан ўргимчакчана, кўсақ кўрди жуда кўпайиб, ҳосилдорликка жиддий зарар келтираётганлиги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари И. Х. Жўрабековнинг кенгашида сўзлаган нутқида алоҳида таъкидлаб ўтилди. Бу бежиз эмас. Дехқонларнинг мардонавор меҳнати билан етиштирилган ҳар бир мисқол ҳосилини сақлаб қолиш, юртимизнинг оқ олтун хазинасини янада бойитиш — муҳим вазифадир. Вилоятда экин зараркунадаларига қарши кураш тадбирлари ҳам пухта ишлаб чиқилгани, бу келгусида хирмонга тушадиган ҳосил тошини босади, деб умид қиламиз. Хуллас, Наманган вилоятида илгор туманлар, хўжаликлар ва бригадалар долзарб масвум — чигит экишга оммавий киришдилар. Табиат эса дехқонни қайта-қайта сивовдан ўтказмоқда. Мўл ҳосилга айтиш шундан сиратда замин ҳозирлашиб, унга тамал тоши қўйилайти. Ҳамма ерда шу эзгу ният барқарор. Х. МАНСУРОВ.

Кўчат экиш қандай бормоқда? ЯШИЛ ЛИБОС — ЎЛКАМИЗГА МОС

Дийрнимиз табиати кўчат экиб, бог яратиш, яшиб турган хонадонимиз, маҳалламиз, юртимизни гуллаган масканга айлантириш учун жуда кўлай, ҳар йили кўклар ва куз ойларида республикамизда кўчат экиш ойлари ўтказилиб, кенчадан-кенча ерлар ободонлаштирилди. Бу йил баҳорга мўлжалланган кўчат экиш икки ойлигининг мана бир ойи ўтди. Ана шу муҳим паллада нимага эришди? Қандай юмушларни бажара оламиз? Бу ҳақда Ўзбекистон Табиатни муҳофаза қилиш жамияти президенти раиси Орф АЛИМОВ мухбирига қуйидагиларни гапириб берди. Халқимиз азалдан боғлар яратиш, соя-салқин гишларини бунёд этишни уш қўлади. Бир парча бўш ерини кўрдики, албетта, у ерга кўчат экади. Шунинг учун ҳам бу йилги

ДАЛАЛАРДА МЕҲНАТ СУРУРИ

«Кўклар — меҳнат билан кўркам». Гулистон туманидаги «Боевут» жамоа хўжалиги далаларида ҳам бутун шундай қайноқ кўриш мумкин. Хўжалик пахтакорлари бу йил 1012 гектар майдонда деҳқончилик қилди, мустақил Ўзбекистонимизнинг иккинчи йилда катта хирмон тиклашга азму қарор қилишган. Шу долзарб паллаларда 11 селка, 28 та чопиқ трактори ёрдамида унум ишлатилмоқда. Экиннинг соза ва сифатли бўлишига бу ерда барча шарт-шароит жавқ.

СУРАТЛАРДА: 1. Хўжаликнинг Абдураҳмон Эшонқулов бошлиқ бригадаси далаларида чигит экишига биринчилардан бўлиб киришди. Селкачи Аъзам Мамаюсуфов, механизатор Карим Холқов ва жамоа бошқаруви раиси Абдураҳим Турдиевлар «Деҳқончилигимизга барак берсин!» дея экин олдидан тилак билдиришмоқда. 2. Деҳқон юртимизнинг далалари бутун шундай манзара кашф этган.

ЭКИШ ТУГАЛЛАНДИ

Ғузур районидagi Ленин номида ижара ширкати хўжалиги деҳқонлари ҳар йили меҳнат муваффақиятини кўлга киритиб келмоқдалар. Бултур ҳам хўжалик пахтакорлари давлатга пахта топишириш режасини жумхуриятда биринчилар қаторида бажаришган эди. Мўлқул ва сифатли маҳсулот етиштирилганлиги учун хўжалик республика Қишлоқ хўжалик вазирлигининг дипломи ва пул жуқоғони билан тақдирланди. Бундан рўҳланган хўжалик пахтакорлари воҳода биринчилардан бўлиб чигит экишни бошлаб юборишган. Беш кун ичида 920 гектар майдонга эрта янпар «Юлдуз»

Халқимизда «Маслаҳатли тўй тарқамас», деган ақолий мақол бор. Яқинда деҳқончилик масалаларига бағишланган республика кенгаши юқоридagi мақолнинг амалдаги кўринишига айланди. Анъанавий анжуманга тўпланган қишлоқ хўжалиги ходимлари баҳорги деҳқончилик ишларини уюшқонлик билан ўтказиш борасида ўзаро кенгашиб, маслаҳатлашиб олдилар. Улар барча тармоқларни бирдай ривожлантириш, иқтисодий самардорлигини ошириш, айниқса пахта, дон ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларини кўпайтириш юзасидан ўзларининг меҳнат дастурини белгилаб олдилар. Деҳқон баҳори олдидан улгур вор вазибалар турганлигини гўё қайта-қайта таъкидлаётганидан, барча барчани эзгу ишлар сари рўҳлантирмоқда.

ЧИГИТ ҚАДАШ ҚИЗГИН

Самарқанд вилоятининг Иштихон тумани хўжаликларини чигит экиши бошлаб юборди. Деҳқонлар ганимат кунларининг ҳар бир дақиқасидан унумли фойдаланиб, чигитин еригич табиғи намида ундириб олишга ҳаракат қилмоқда. Термик сузда димланган чигит пуштага экилади. Бунда, биринчидан, уруғ тез уяиб чиқади, иккинчидан, чигитни экишдан олдин дориллаш учун сарфлангандан янгилаб сўм маблағ тежаллади. Бирок вилоятнинг барча жойларида ҳам экин сўратини кўнгалдагидек, деб бўлмайди. Пайқоқ, Пахтачи ва Нарпай туманларида бу борада сусткашликка йўл қўйилмоқда.

БАҲОРГИ ҲАРАКАТ — КУЗГИ БАРАКАТ

НАМАНГАН ВИЛОЯТИ ДАЛАЛАРИДА БУ ЙИЛГИ ҲОСИЛГА ТАМАЛ ТОШИ ҚЎЙИЛМОҚДА

ларни экишга тайёрлаш ва эртанги баъзи бир экинлар экиш ишларини бир мунча кечқитириб юборди. Вилоят деҳқонлари буни чуқур англаган ҳолда олдидан муҳим тадбирларни ишлаб чиққан эдилар. Энг асосий вазифа ерда тўпланган табиғи нами сақлаб қолиб, экин-тикин ишларини энг қўлай фурсатларда, яъни 7—8 иш кунинда тугаллаш чора-тадбирлари белгилаб олинди. Айни вақтда даладарга самардорлигини турли усулларида кенг фойдаланилмоқда. Вақт — тигиз, дала ишлари кўлами кенг. Бундай пайтда ҳар дақиқадан унумли фойдаланиш тақозо этилади. Деҳқонга ўргатишдан кўра, унинг фикрига қулоқ тутган маъқулдир. У даласининг шароитини, паст-баландлигини, деҳқончиликнинг

Б. ТУРАЕВ олган суратлар.

УРУГЛИК ЎЗИМИЗДАН ЧИҚАДИ

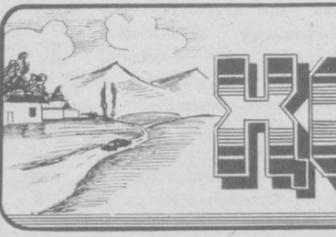
Ўзбекистонлик деҳқонлар шу вайтгача уруглик картошкани Россия, Беларусь, Украинадан олишарди. Хўжалик алоқаларининг унумли оқибатда уруглик картошка таъминоти издан чиқди. Ўзбекистон Қишлоқ хўжалик вазирлигининг маълум қилишларича, бу йил

Ўзбекистон ҳукумати Голландиядан 45 минг тонна сарғил картошка уруғи ва урни етиштириш технологиясини сотиб олиш учун 15,5 миллион доллар ҳамда 58 минг тонна пахта толаси ажратди. Келгуси йилдан бошлаб республикани ташқаридан картошка уруғи сотиб олишни тўхтати.

МЕХНАТ Қадрамона, Сурхон воҳасининг табаррук кишиларидан бири Норали Боймуродов ўттиз йил давомида хўжалик бошқаруви раиси бўлиб ишлади. Пок виждон, мустаҳкам иймон эгаси ҳаётда нуридан эриштирилди. Боиси ҳаммиса эл дарди билан яшади, бахтининг одамлар қувончидан, ҳузуру-ҳаловатида деб билди. Ортурғин давлати яхши дўст, иқтидорли шоғирлар, ҳар томонлама ривожланган кадрдон колхозчи бўлди. Ота ҳеч қачон ўзини ажратиб кўрсатмасди. Фарзандларига ҳам ўта талабчан эди. Қалондимоглиқини, шуҳратнастарлиқни сира ёқтирмасди. У ақилларига: «Бошингиз осмонга етса ҳам, кўлингиз қўснингизда бўлисин», дея унтарди.

матонат, ташкилотчилик кўрсатди. Барча бригадаларда мўл ҳосил яратилди. Кузада колхоз пахтакорлари ҳар гектар ердан режадан 31 центнер ўрнига 34 центнердан ҳосил йиғиштириб олдилар. Ҳозирги кунда бу ерда чорваччилик ҳам ривожланмоқда. Яйловларда 7 минг кўй-қўзи яратиб боқилмоқда.

Иллар ва одамлар

— И. Тошпулатовни бригадирликка тасвია этинг. — Ўша заҳоти фикрини ифодалади Жўра Норалиев. — Сўнги ойларда яхши таъаббуслар билан майдога чиқди. Дала шийонида сўхбатлашганимизда иқтисодий яхши биланлаган, суяги пахтачиликда қоттан киши эканлигини аниқлади. Ишончим комил, у ишчи алобатта эълайди.

Ҳоким тақлифи маъқулланди. Бригадир илорлар тақрибаси, фан уқулларидан, техникадан унумли фойдаланди. Одамлардан ширин сўзини, маслахатини аямлади. Натияжада иш ривожга минди. Утган йили 7-бригада ҳар гектар ердан 48 центнердан хирмон кўтарди. Йиллик режа 139 фоизга адо этилди.

Жардуронликлар бағри кенг, меҳнатдан қомайдиған, танти эл. Ҳоким мустақиллигини мустаҳкамлаш йўлида фидокорона меҳнат қилаётган кишиларни қўлдан келганча эъзоэлайди. Нурунийлар, мутахассисларнинг хурматини жойига қўяди. Аини пайтда мансабларат кимсаларнинг ҳаволини кетишига асло йўл қўймайди, муроасоэликка чек қўяди. Ҳар қайси раҳбар ўз жойида, ўз лавозимида туриб, чекига тўшган бурчини ҳалол бажариши лозимлигини эримай уқтиради. Хўжаликчи раҳбар ва ташкилотларда бўлганимизда одамлар уни чин дилдан хўрматлаб одамларчилиги, ҳаммиса эл дарди билан яшаётганлигини миннатдорчилик билан тикилдиларди.

— Эл тағси, марҳум Норали Боймуродов бизнинг оналимига жуда кўп яхшиликлар қилган, — дейди 86 ёшли Жўма ота Болтаев. — Бир нарсдан йилнинг яхши билишидан далолатдир. Жўра ака давр руҳини, шу кун масъулиятини чуқур ҳис этишга ҳаракат қилди. Ҳар бир жамоада соғлом, иқбодий муҳит яратишга интилади. Маҳаллийчилик ва уруғчилик кайфиятини аёвсиз танқид қилди. Шу ярамас иллатдан кутулмас эканмиш, ҳеч қачон миллат бўлиб шакллани олмаслигини ҳаққан қайта уқтиради. Ҳўрордан кўрсатма қўймай, мустақил ва масъул ишлайди. Тумандан иқтисодий-снсий ваэтиятнинг барқарор бўлиши ҳокимнинг қўбиялиги, куч-гайратини, ишбилармонлигини, оқиллигига болғинг. Сўз ва иш бирлиги муҳимас бўлмоғи айниқса муҳим. Жўра Норалиев ҳар бир масалани алолатли ҳал этишга эътиборини қўяйтиради. Ҳўра сўхбат чоғида қўйидагиларни ҳикоя қилди. «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалигининг аввалги раисига баъзилар эътирозлар билдиришди. Майда гап-сўзлар қўйлади. Бригадаларда интизом издан чиқди. Ҳокимлик кўнчилик тақлифини инобатга олиб унинг ўрнига Мусурмонқўл Тўраевни тасвиа этди. Дастлабик ойлар ҳаммиса ринсоллагадек борди. Бироқ у ой ўтган ина хўжалик раҳбари устидан шикоятлар турша бошлади. Шунда Жўра ака фаоллар ҳамада бир гуруҳ отхоналарни йнига олиб одамлар ўртасидаги муносабатни синчиқлаб ўрганишга киришди. Маълум бўлишча, хўжаликдаги айрим ишчи кишилар М. Тўраев олдига турли талабларни қўйишган. Жумладан, улар хоҳлаган жойдан участка учун ер ажратишни талаб қилишган. Келишувчанликка борилса, хўжасизлик, исрофгарчилик ҳоллари содир бўлади. Ҳаммиса ўзининг маъқуллагиларини, у-бунини рўқаб қилганга кимсалар қаттиқ танқид қилиди. Натияжада гап-сўзлар, адолатсизлик барҳам топти.

Хўжалик мутахассисларнинг тақлидлашларига ҳоким Ж. Норалиев деярли ҳар бир бригадаларнинг ер шартини, омма етакчиларининг кучли ва кучсиз томонларини ахши билади. Бу мақсад сари далил ҳаракат қилиш, муаммоларни жойида ҳал этишга асқотмоқда. Тўхта Шобуоров номи жамоа хўжалигини бошқаруви раиси Нурхон Хўжанов 7-бригадада иш юришмаётганлиги хусусида гап оқди.

Шу сабабли тарих қаҳрига бироз «сафар» қилишга туркистонга дастлаб кўчиши 1879 йили Волга бўйида даҳшатли қургоччилик ва очарчилик содир бўлганда бошланган эди. Ўшанда юзга яқин ойда араваларни, пидеа дасту биёбонларни кезиб бу ерда келган. Уларнинг ортдан бу меҳнатсевар халқнинг бошча наомандларини ҳам Ўзбекистонни Ватан тугди. Тарихнинг далолат беринчи, Столинни ислотчи ҳоти даврида немисларнинг ўрта Осиёга кўчиши оммавий тўт оқди. Омилкор хўжалик ҳодимлари учун бу ерда яхши истиқбол очилди. Бирок аввалти биринчи жаҳон уруши, кейин Октябрь инқилоби бўй берди. Аммо сўнгги воқеалар шу билан тутамди. Сталин киргизилган, инқилбинчи жаҳон уруши бошланди. Хуллас, эллигини илларнинг ўрталарига келиб, Ўзбекистонда немис миллатига мансуб анчанча киши яшар эди, улар асосан Тошкент шаҳри ва вилоятда, шунингдек, Фаргона, Самарқанд, Жиззах ва

яқинида истироҳат боғи ташинл этиш тақлифини илгари сурдилар. Отахоилар хайрли ҳаракати кенг қўллаб-қувватланди. Кўнчилик меҳнати туфайли қисқа вақт ичда 14 гектар ерда ақибоб бўлбарпо этилди. Ўғиллар асфальтланди. Шундан сўнг Тўхта Шобуоров номи, Норали Боймуродов номи, Навоий номи ҳамда «Орқўрғон» жамоа хўжаликлари қазилатирилди, водопровод қурувлари тортилди. Умуман кейинги йилларда район крфисаси тугдан ўзгарди. Мадаинят саройи, кутубхона, маҳаллий хизмат уюни, универсал, давлат банки бинолари қурилди. Янги бозорлар, чойхоналар фойдаланишга топширилди. Айниқса карвонсарой вақтида биткаэлиганинг меҳмон мезбонларини ҳушуд этди. Бу ерда дам олиб, кўнчили хордиқ чиқариш учун барча шаронт муҳаб.

Ҳокимлик иқтисодийни қўсалтириш, ақолин истрёмоллар билан иложи борича яхшироқ таъминлаш юзасидан аниқ тадбирларни амалга оширмоқда. Районда 160 миңдон ишча иди ишлаб чиқарадиган завод қурилангити. Умуман ҳозир районда 87 та киник корхона фаолият қуртмоқда.

— Ҳаёт олдимизга гоит масъулият талаблар қўймоқда, — дейди Жўра Норалиев. — Ҳозирги раҳбар фанат ўз кучига, билими, ташкилотчилигига ишонини, халққа суянисни даркор. Оммадан аяқаралиб қолиш эса бу ниқроғга юз тугтириди. Президентимиз Ислам Каримовнинг давр дастурига айланган иттоблари бизга тўғри йўл тилаш, бозор шартинда муаммоларни омилкорлик билан ҳал этиш, она сари далил интилоғини ўргатмоқда. «Ўзбекистоннинг ўз истродибу ва тарқиқоти қўли» китобига бозор иқтисодиёти масалалари давлатимиз ички снсиятнинг неғиз эканлигини муаммал ифодалган. Кундан фаолиятимида Президент истродибуларга қайта-қайта мурожаат этиб, ўзинини йилантираётган, тўқтинлайтиратган саволларга жавоб олаётимиз. Тушунман, раҳбар бўлиш оқоимас. Лавозим бу халқнинг юксак ҳурмати билдирилган кишига, дейиш мумкинлини, ишчи кредитидир. Уни умр бўйи ҳалол меҳнат билан оқлаш керак.

Пахтакорлар, чорвачорлар, бобону-соҳибдорлар дил сўзларини мўшоқда этиб шуздай хулоса қилиди: Норалиевларнинг энг ақибоб фаэлиятга — камтарлик, камсўзмунлик, халқ олдидаги бурчин ҳар қандай шаронда ҳам виқонодан адо этишга интилоғидир. Ҳоким ана-укаларининг ҳаёти, турмуш тарзи оддий. Анаси Очил Норалиев суз насосида ишлайди. Укази Чори ветеранар, Ўғиллари — Соатмурод колхоз идорасида хизматчи, Шайдулла талаба. Жўра ананинг умр йўлдоши Хўлиби опа йиллар мобайнида оддий колхозчи бўлиб ишлаб келди. Катта хондон соҳибдорлар ҳам мол парвариллашадиган, давлатга гунош топширишадиган.

Ҳаётда инмалар бўлмайдиган. Баэзи одамлар ўзларини «яқин» олиб: «Анагизин ёни уқангизини тузукроқ ишта ўтрасас қандай бўларини?» дея фикр билдиришса Жўра ака ҳам, илгарилар ҳам қулиб қўй қолмайдилар. Чунки улар ўзлари севган насба ҳузури қилиб ишланган бахт деб билишадилар.

Жардурғон район далаларида меҳнат сурури. Бултур Сурхондорда давлатга пахта топшириш режасини биринчи бўлиб орғичи билан бажарган асл дехқонлар чигит экинчи зўр ушоқчилик билан олиб боришадилар. Тўқсон йили Холбоё ота Сафаровдан ҳоким Ж. Норалиевни одамлар бу қадар севиб, хўрматлашларининг асосий сабабини сурадик. Нуруний дўнда жаэоб қайтарди: Норали Боймуродов муэейига кирсангиз у кишининг бор-йўгини кўйлаги ва битта ёси этиги бўлганлигини қўрсатди. Ҳа, табаррук инсон умр бўйи ҳалол ишлади, ўзигаамс халқна бўлсин деди, Жўра Норалиев ана шу одамнинг тарбиясини, дуосини олган. Бундай кишиларни халқ ҳаммиса эъзоэлайди, бошига кўтаради!

Мирғиёс ҚАЙОМОВ,
Неъмат МИРЗАҚЎЛОВ.

ТАҲРИРИЯТДАН: Ушбу мақола саҳифаланаётганда қўйидаги хабарни олдик. Жўра Норалиев вилоят кенгашининг наэбатдан ташқари сессиясида Сурхондарё вилоят ҳокими этиб сайланди. «Қишлоқ ҳақиқати» жамоаси Ж. Норалиевни юксак ва масъулиятли лавозим билан чин қалбдан сазимий табриқлайди. Халқ бахт-саодати йўлида амалга ошириладиган улкан ишларда омад, муваффақият тилайди.

ЯШИЛ ЛИБОС —
ЎЛКАМИЗГА МОС
[Бошим 1-бетда].
Шунинг учун аини пайтда боғ ва тоқзорларнинг ҳатосини тўлдириниға аҳамият бермоғимиз лозим. Шу йўл билан тупроғи зар бўлган еримиз умрини бекорга ўтказмай, саховатини оширган бўламиз. Бундан ташқари анчанча боғлардаги мевали дарактарлар қариб, қамхосил бўлиб қолган. Бунинг устига сифати ҳам унчалик эмас. Ана шу боғларнинг тэзьмирлаб, янги сержосил, касалик ва зараркунандаларга чидамли, яхши эқланадиган навларини эскик, эл дастурхонига яқин келажакда мингглаб тонна қўшимча ноз-неъмат этказиб беришимиз мумкин.

Маълумки, ота-боболаримиз илгари иморатбоз ёғларини четдан келтиришмагган. Узлари тайёрлаган. Шунинг учун бола турғулдан унга атоб 20—30 туп терак экинчидан умид бўлган. Бола воёга етганча, ана шу тераклардан ўзи солинган. Бироқ ҳозир ўзимиздаги маэвуд имкониятдан фойдаланиш ўрнинга четдан ёғот-тахта келтиришга зўр берилгити.

Кейинги икки йилда жумҳуриятимизда 30 миңдон туп терак экинчи. Бу рақамни янада кўпайтириш учун имкониятлар бор. Лекин терак экинчи режасининг ўзи кам белгиланмоқда. Шунга қарамай, айрим вилоятларда муҳим ишга мўлдатли ээтибор берилмаэпти. Бу борадаги топшириқ Қашқадарё вилоятида 1606 фоиэ, Самарқанд вилоятида 938,3, Сурхондарёда 620 фоиэ илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси ва унинг жойлардаги бўлимларидан истиғана олиш мумкин.

Энди қўнчилиги қимматлиги масаласига келсак, экинган илхол ҳаракати у дастлаб ҳосилга кирган йиллик чикиб кетади. Чунки ҳозир мева, узумнинг нарҳи ҳам ошиб бориэпти.
Жумҳуриятимизда ҳозир жуда кўп боғлар ҳаёто, янги ҳар гектар ердаги дарактар ва тоқ сонин ерқидан кам. Шундай бўлса-да, бу ерлар сўғориллади, ўғитланди, транспорт билан ишлов берилди. Хуллас катта ҳаражат қилинади. Самара эса қўнгилдагидек эмас.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, вазирликлар ва идораларда қўчат экинчилик бориш тўғрисида шу йил 1 апрелгача бўлган

МАНТУМОТ (режага нисбатан фоиз ҳисобида)		116,8
Ҳоразм	110,6	
Сурхондарё	102,8	
Наманган	97,9	
Фарғона	85,3	
Низода	85,7	
Бухоро	80,0	
Қашқадарё	79,3	
Самарқанд	77,8	
Тошкент шаҳри	58,8	
Навоий		
Қорақалпоғистон	32,0	
республикаси	29,3	
Андижон	23,7	
Тошкент	21,0	
Сирдарё		

Нефть маэсўлотлари давлат қўмитаси	364,7
Қишлоқ хўжалиги фаиллари академияси	139,8
Қурилиш материаллари вазирлиги	124,7
Қишлоқ хўжалиги вазирлиги	89,8
«Ўзбексаэво» давлат ассоциацияси	85,2
Уй-жой ва коммунал хўжалиги вазирлиги	75,3
Соғлиқни сақлаш вазирлиги	66,6
Эрмон хўжалиги давлат қўмитаси	56,0
Ўзбекбирлашув	47,7
Ўзбекгеология	40,8
Ўрта Осиё темир йўли бошқармаси	37,4
«Ўзэмеэсаэбазотуэмуэсанот» концерни	30,5
«Валчи» концерни	29,5
Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлиги	28,8
Мадаинят ишлари вазирлиги	19,3
Халқ таэлийи вазирлиги	12,9
Аҳоли маиший хизмат қўрсатиш ушошмаси	11,3
Давлат спорт қўмитаси	8,3

Республика бўйича: 73,4

ЎЗБЕКИСТОНДАГИ НЕМИСЛАР:

УЛАР БУ ЕРНИ ВАТАНИМ ДЕЙДИЛАР

Республикамаиздаги осойишталик ва барқарорлик Москвадаги қўллаб «демократ» журналистларга ёқмайпти. Энди улар Ўзбекистондаги немисларнинг аҳолидан «ташвишланиб» қолдилар.

Дарфатан янграган телефон кўнгириги баэмосили қўнчи кунда гулдирган момақалдиқор бўлди. «Известия» газетасининг таниқли журналисти Викжуетовчи жаноблари «беэовта қилганим учун улар» деб тиллағамалик қилгач, Ўзбекистондаги немисларнинг турмуши ва муаммоларини ҳақида маэвудот тайёрлаб беришимни илтимос қилди. Бу яхши иш, деб ўйладим. Аммо сўхбатимиз даэвом этган санин қўнчилида ташвишли бээовталлик қўнчи борди. Жаноб Викжуетовчи тўғридан-тўғри: Ўзбекистондаги немислар қисувга олиналгани тўғрисида, уларнинг қўллари бошча юртларга бош олиб кетаётгани ҳақида, бу миллат вақилларининг авторитар диктаторлик далолатидан оғир қисматни тўғрисида ҳужжат кераклигини айтди. Бу илтимосни журналистининг адишасизлиги, ҳақиқий аҳолини мўлдатлаб билмаслигиндан, деб ўйлаш мумкин эди. Аммо унинг иянги буэққлиги дарҳол сезилиб қолди.

Хўш, «Известия» газетаси бундай илтимос билан неға бир йил аввал ёки айттайлик уч ой илгари эмас, худди шун пайтда мурожаат

эпти? Муҳтарам тахририят фож этувици материални нечи апрель ойида тўсатдан ээлон қилгиси келиб қолди? Мен бу саволларни тасодифан бераётганим йўқ. Буни қарангки, бу саволларга фанкат битта жаэоб топа олдим. Апрель ойида Ўзбекистон Республикасининг Президентини Ислам Каримов Германия Федератив Республикасига расмий таширф бюуради. Шу сабабли «Известия», билимади, кимнинг ишорасида муайян «фикр» ҳосил қилишга, ички мамлакат ўртасида гурираб ривожланаётган муносабатларга раҳна солишга азм қилинди. Бу масалада Ўзбекистондаги немислар рўқаб килинмоқчи экани мени айниқса қазалбатландирди. Бу ибтисодий ва лавозил суудан бошча нарса эмас! Ушбу мақолани жаноб Викжуетовчиға жаэоб деб билдаверинг.

Ўзбекистонда яшовчи қирқ миң кишилик халқ ҳақида илгари бирон-бир нарса ёзган ман қилганганим. «Байналмилал оила» деган сиқча гап барча оз сонли миллатларни қамраб олади, деб ҳисобланар эди. Собиқ Шўро давлатининг аниқ мақсадини қўлаб

Сирдарё вилоятларда жойлашган эди. Немисларнинг аксарияти бу ерга ўз ихтири билан келмаганы равшан. Аммо улар бу ерни ватан, деб билдилар. Ўзбекистоннинг тўла ҳуқуқли фуқароси бўлиб қолдилар. Шу ўринда меҳнат армиясининг собиқ аскарлари, эндиликда шаҳсий пенсияер Александр Райсхизнинг гапларини ээлатиб ўтмоқчиман: «Немислар РРоссиядан кўра Ўзбекистонда анча яхшироқ яшаб келди. Фалангини гардинши билан мен бир неча меҳнат лагерларида бўлдим. тинанили ортлар орасида ишладим. «Челябинск» деб аталган шаҳарини, Қайроқчи ТЭСини, Янгиер шаҳарини қуришда қатнашдим. Оғир дамлар эди, албатта. Бироқ мен Ўзбекистонни ҳақиқий ватаним, деб билдим, деярли бутун ҳаэтимни шунорди билан боғладим. Ҳозир мурақабат давр. Шундай бўлса-да, Ўзбекистондаги немислар рўй-рост гапирришлари ва уларни хал қишилари мумкин...»

Ҳозир немислар республика халқ хўжалигининг қарийб барча соҳаларида меҳнат қилмоқдалар. Ҳисоб-китобларга қараганда, уларнинг моддий ишлаб чиқариш соҳасидagi иштироки оз сонли миллатлар орасида энг юқоридир. Бас, шундай экан,

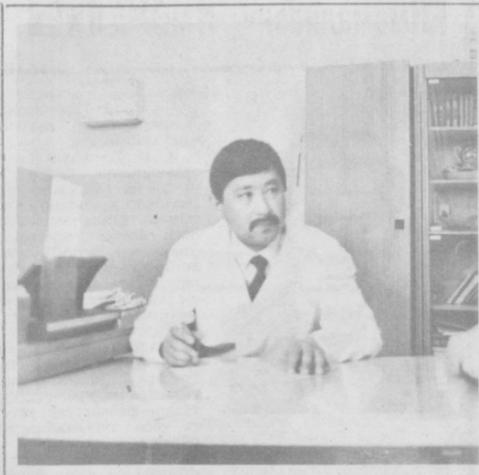
маркази мана шу масалаларнинг ҳаммаси билан шуғулланмоқда. Шу қадар қисқа вақт ичда барча муаммоларини хал этишини илжои қўлдини таэийини. Шундай бўлса-да, ҳозир-данча-мунча иш қилинади. Диндорларнинг Тошкент марказидаги Лютеран кирхасида ибодат қила олишчи энг жиддий яқобий ўғаринлардан бири бўлди. Ҳозирча бизга немислар қўрган ибодатхона ҳафтасига икки марта берилиб турлибди. Аммо ҳозир уни тўла-тўкис қамналарга топшириш масаласи қўриб чиқилмоқда.

«Видергебурт» жаэияти бошқарувининг яна бир аэоэиси, руҳоний Константин Гренцинг фикрига қулоқ беринг: «Мен Тошкентда уч йилдан бери йшаламан. Ҳеч мубоалаэисиз бу шаҳарнинг бетаквор руҳи, ўзига хос шакли шамойили бор. Байналмилаллик унинг энг яхши хислатидир. Мен ўз ватанларимда Президент Каримовни доимо дуо қиламан, у ваэимин ва доно снсият ўтказувчи улур раҳбарларидир. Қадимий Ўзбекистондаги тинчилик ва барқарорлик, аввало, унинг хизматидир. Мен қамваларга доим бир гапни айтаман: сабр қилинлар, бошингизни оғритманлар, ўрганиб қолган жойингизни тарк этманлар. Бу ер — сизнинг ватанинги, унинг келажакки буюқ, дейман. Уларга бир мисолни айтиб бераман. Газалентдан Германияга кетган бир кишидан яқинда олдим. У мармар қонида ишлар, муътаэзагина уяи, серҳосил тоқзори бор эди, булар би-

лан фахрларини. Аммо бировларнинг гапига қириб кетиб қолди. У бундай деб ээзюнди: «Мен Ўзбекистонни, жанонан Газалентини ҳеч унутмаёман. Бу ерда — беэоғаман. Бундан кейин қандай яшашимни билмаёман...». Бу гапга нима деса бўлади? ...Албатта, муаммолар кўп. Аммо одамлар менинг ватанларини ээшитиб таскин толмади. Ибодатга доимо юзлаб киши келиб турибди. Одамлар худого интилоқчидалар, ўзлари ибодат қилаётган диннинг мохиятини билиб олишга ҳаракат қилмоқдалар. Энди уларга ҳеч ким халақит бермайдиган. Ҳа, тақдор айтаман — немис миллатини тиклаш учун кўп иш қилинди: Аммо муаммолар ҳам анчанча. Ўзбекистон немисларининг қарийб етмиш фоизи она тилини билмайдилар. Тобора бошча миллатлар билан қорилиб кетмоқда. Баэзиллар Германияга қўчмоқда, Аммо барча немислар Ўзбекистонни тарк этади, деб ҳисоблаш соддадиландир. Бу ерлик немисларнинг қўнчили учун Ўзбекистон она ватан бўлиб қолган ва улар шу ватанга содиқ бўлидалар. Бу соҳада немисларга ијтимоий-иқтисодий ёрдам беришга оид маэсус Ўзбекистон — Германия давлатлараро дастури ишлаб чиқилса, саз бўлур эди. Чунки Германия ҳуқуқмати бизни икки муस्ताқил давлатни беэовчи ишонили қўриқ деб ҳисобламади. Шу қўнриқдаги «қатнов» эса кун сайин жадаллашмоқда. Ҳозир Германия Ўзбекистоннинг Биропладаги энг катта ҳамкоридир. Бизда қирғиғага

Теодор ЕКЕЛЬ,
Ўзбекистон немислари маэияят марказининг раисни.

ОЛИМ ДЕҲҚОН МАДАДКОРИ

— **Дармағли Султон Усмонов!** Сиз етакчилик қилаётган илмгоҳ ташкил этилганга бари йилдан ошди. Утган даврдаги иш натижалари қандай бўлди? Аввало шу ҳақда тўхталсангиз.

— Институтимизнинг юзага келишини Ўзбекистон иқтисодининг шарофати десак хато эмас, менимча. Зеро, муस्ताқил Республикаимиз илм-фаннинг турли соҳаларида ўзининг таянч марказларига эга бўлиши жоиз эди. Шу мақсадда химия институтининг бир неча лабораториялари асосида янги ўғитлар илмгоҳи ташкил этилди ва биз 1992 йил март ойида иш бошлаб юбордик.

Фаолиятимиз осон кечди дея олмайдим. Ўзингиз биласиз, янги жойда ишнинг йўлга қўйилиши қатъий мураккаб жихатлари бор. Жумладан Фанлар Академияси бизнинг 1992 йилги иш фаолиятимиз учун 5 миллион атрофида пул ажратган эди. Агар биз шу пулга қўзғитиб ўтирсак, бирор жўяли натижага эришиш қийин. Ахир пул кун сайин қадр-сиэланаятган ҳозирги шароитда катта бир илмгоҳ учун 5 миллион сўм дегани нима гап?

Биз шунчаки маош олиб қолмасдан ҳар хил тадқиқотлар, тажрибалар ўткази-

шимиз, тинмай изланишимиз зарур. Равшани, нарх-наво бетухтов кўтарилиб турган паллада бизга ажратилган пул урвоқ ҳам бўлмади. Шунин билганимиз боис дар-ҳол хўжалиқлар, заводлар билан шартномалар тузишга киришдик. Натияжада йил охирига келиб 100 миллион сўм маблағ ишлаб топдик. Бу пуллар ходимларимизни иқтисодий жиҳатдан муҳофаза-залаб, уларга беш-олти марта мукофотлар бериш, тадқиқот ишларини янада жонлан-тириштириш имкон яратди. Қолган маблағга институт биносини ремонт қилдириш-миз, негаки ҳар бир ходим-нинг иш жойи шинам ва обод бўлиши керак деб ҳисоблаймиз. Ушундан киши кўтаринки кайфиятда меҳнат қилади, иш самараси сезиларли ортади. Умуман, ишчи-хизматчилар, ходим-ларга астойдил ғамхўрлик қилина, меҳнат унумдорли-ги ортиси аллақачон исбот-ланган. Шундан келиб чи-киб биз ходимларимизнинг йўл харажатлари, овқат-пу-ларини ҳам қоплаш ният-дамиз. Бу асло давлат ҳи-собига бўлмайди.

— **Бунинг иккинчи борми?**

— Иккинчи ўзинингиз қў-ламизда. Утган йили 100 миллион сўм ишлаб топган бўлсак, жорий йилда бу кў-

Ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларига илм-фан ютуқларини изчил жорий қилмасдан туриб чинга-кам фаровонликка, тўла иқтисодий мустақилликка эришиб бўлмайди. Бу исбот талаб этмайдиган ҳа-қиқатдир. Лекин амалиётда бу муаммонинг ҳал этилиши осон кўчавермайди. Шу боис ҳам буй-налишда муваффақиятли иш олиб бораётган ил-мий жамоаларнинг тажрибасига назар ташлаш фойдадан ҳоли эмас.

Ўзбекистон Фанлар Академиясининг ўғитлар илмгоҳи илм-фан ютуқларини ишлаб чиқаришга тадбиқ этишга дадил киришиб, самарали натижа-ларга эришаётган илм масканларидан биридир. Биз бугун шу илмгоҳнинг фаолиятини кенгроқ ёри-тишга жазм этдик.

Мухбиримизнинг ўғитлар илмгоҳи директори, техника фанлари доктори, Ўзбекистон Табиий фан-лар академияси академиги **С. У. УСМОНОВ** билан суҳбатини ва ушбу институт етакчи олимла-рининг фикр-мулоҳазаларини эътиборингизга ҳа-вола қилмоқдамиз.

Раҳматлик домлаимиз ажо-йиб инсон ва етук олим Малик Набиевич Набиев ўша пайтда қишлоқ хўжали-ғида оммавий тарзда ишла-тилаётган бутифосни бошқа зарарсиз дорига алмашти-риш учун қанчалар кураш-гани ҳануз эсимизда. Дом-лаимизнинг эл-юрт саломат-лигини, жаннатмакон ўлка-миз табиитини муҳофаза қи-лишдаги фидоночилиги биз учун ибратдир. Шу боис ҳо-ҳ ўғитлар бўлиши, ҳо-ҳ ўзининг жадаллаштирувчи дориворлар бўлиши, ҳо-ҳ ҳа-шаротларга қарши моддалар яратиш бўлиши, безарарлик акцидасини асосий мезон қи-либ иш юритилмас. Хусус-ан, ўтган йилдан бир қатор ўзининг жадаллаштирувчи дориворлар, ўғитлар яратил-ди. Мисол тариқасида «ТЖ-85», «ХТС-1», «ХТС-2», «Хосил» кабиларни тилга олиб ўтиш мумкин.

Тадқиқотларимизнинг яна бир муҳим жиҳати шундан-ки, биз ўғит микдорини ка-майтирган ҳолда унинг са-марадорлигини сезиларли равишда ошириш муаммоси устида ишланамиз. Бу изла-нишларимизни муваффақият-ли тарзда поёнига етказсак, Ўзбекистоннинг қишлоқ хў-жалиғида туб бурилиш яса-ш мумкин. Чунки харажатлар камайгани ҳолда маҳсул-

— Шу ҳақда батафсилроқ сўз юритсангиз.

— Илмгоҳ номидан кўри-ниб турганидек, бизнинг асо-сий иш йўналишларимиздан бири муस्ताқил Ўзбекистон-нинг қишлоқ хўжалигини са-марали ўғит навлари билан ётиришга таъминлашга эришишдан иборатдир. Ўғи-роф қилиш керакки, бунинг учун бизда пухта илмий-на-зарий асос мавжуд. Ўзе-бекистонлик кимёгар олимлар бу борада собиқ Иттифоқ давридаёқ анча-мунча иш-ларини амалга оширишган. Лекин ўша давр тақозосига кўра, катта самара бериши мумкин бўлган айрим тад-қиқотлар амалиётга жорий этилмагандан қолиб кетди.

дорлиқни оширишга эри-шиш республика миқёсида жуда катта самара беради. Ҳозир ҳар хил экинлар бил-ан банд ер майдонларини қисқартириш, ўлкада тақ-чиллиги сезилаётган сув захираларини тежаш имкони туғилади. Бу ҳозирги иқтис-одий танглик шароитида жуда муҳим аҳамият касб-этади.

Ўғитлар ишлаб чиқариш-нинг мавжуд технологияла-рини такомиллаштириш бо-расида ҳам изчил иш олиб бораемиз. Чунки, шу кун-ларда ўғит заводлари бир тонна аммофосни 35 минг сўмга ишлаб чиқараётган бўлса, биз яратган техноло-гия бу кўрсаткичнинг бир ярим ҳисса камайишига имкон беради. Еки Чирчиқ-да ишлаб чиқарилаётган нар-бамидни олиб кўрайлик. Уни жаҳон ўлчовлари дара-жасига етказиш юзасида биз тадбирлар ишлаб чиқ-дик. Шу асосда ҳозир уни хорижга валютага сотишляп-ти.

— **Султон Усмонович!** Ил-мгоҳи даврда олимлар яратган кашфиётларини ишлаб чи-қаришга жорий қилиш вазифа-си муаммолардан бири эди. Олимлар хўжалиқлар раҳбар-лари олдида бориб у ёни бу янгиликни амалиётга тадбиқ-этишга қандай шароитларни яратиш керак?

— Чиндан ҳам олдинги йилларда сирдан ҳайрихо-ҳлик кўрсатгани билан амал-да хўжалиқ, ташкилот, кор-хона, раҳбарлар илм-фан ютуқларига лоқайлик билан муносабатда бўлишарди. Бу ўша давр моҳитидан келиб чиқувчи иллат бўлгани учун ҳам ялли туш олдиди. Ахир наерга нима экинлиш тейла-дан белгилаб қўйилганидан кейин хўжалиқ раҳбари нима ҳам қила оларди? Худ-ди шундай завод ва корхона нимани қанча микдорда иш-лаб чиқариши зарурлиги қатъий белгилаб қўйилган-лиги сабабли раҳбарнинг бирор янгиликни жорий эти-тишга уриниш қийин эди.

Бозор иқтисодийга ўтиш жараёнида хўжалиқлар, кор-хоналар эркинлик олганлиги вазиетини тубдан ўзгар-тирди. Харажатларни камай-тириш ҳолда маҳсулотнинг харидорлиқ хусусиятлар-ини ошириш долзарб ма-салага айланди. Тўғри, янги тақчиллик шароитида айрим маҳсулотларга эҳти-ёж катта. Нархи юқори бўл-са-да уларни харид қилиш-

СУРАТДА: фосфорли ва комплекс ўғитлар бўлини бошлиғи Ш. Номозов кичик илмий ходимлар З. Турсунова ҳамда Е. Короткова билан тадқиқотлар натижаларини кўздан кечирмоқда.

ҲАР ЖИХАТДАН ҲОЙДА

Фтор атроф-муҳитни захарлайдиган, химиявий ва тексобиологик хоссаи юқори бўлган моддалардан биридир. Фосфорли ўғитларни ишлаб чиқаришда асосий хом ашё саналувчи фосфоритлар таркибиде фтор 2,5—3 фоизни ташкил этади. Шу боис институтимиз олимлари фосфор ўғитлари таркибидеги фтор моддасини кескин камайтириш техноло-гиясини ишлаб чиқишни ўз олдига вазифа қилиб қўйиш-ди. Шу мақсадда экстракция—фосфор кислотасидан фторни ажратиб олиш технологиясининг илмий-назарий асослари иш-лаб чиқилди ва лабораторияда ўтказилган тадқиқот натижа-лари Олмалик «Аммофос» ишлаб чиқариш бирлашмасида си-наб кўрилди. Таркибиде фтор моддаси салмоғи 10 баро-барига камайtirилган ўғит олишга муваффақ бўлинди. Аммофос таркибидеги озук элементни ҳиссаси эсе 1,2 баро-барга ошди. Агрохимиквий текширишлар шунинг кўрсатдики, бу ўғитни ишлатиш аввалги аммофосга нисбатан ғўза ҳосил-дорлигини гектарига 2—2,5 центнерга оширар экан.

Масалани бошқа томондан ҳам бор. Фосфор кислотасидан фторни ажратиб олиш натижасида халқ хўжалигининг кўпгина тўрмоқлари учун бебаҳо хом ашё ҳисобланувчи фтор туз-ларини кўпайиб ишлаб чиқариш имкониёти пайдо бўлди. Бу имкониёт тўлиқ ишга солинса, четдан қимматбаҳо фтор туз-ларини харид қилишга ҳожаж қолмайди. Уларни бемалол ўзи-мизда ишлаб чиқариб, турли соҳаларнинг бу маҳсулотга бўлган эҳтиёжини қондириш мумкин.

Вақолаки, ҳозирги пайтда ҳар йили ўғитлар таркибиде 65 минг тонна фтор моддаси тупроққа қорчишиб, атроф му-ҳитни булғамоқда. Бундан ташқари ўғитлар ишлаб чиқариш жараёнида 7 минг тонна фтор ҳавога учиб, унинг тарки-бинини бузмоқда.

Муаммонинг долзарблиги шунданки, фтор моддаси ўсим-ликлар ва тирик мавжудот танасида йиғила бориб, қатор хасталиқларни келтириб чиқаради, ҳатто ирсиятга салбий таъсир кўрсатади. Шунинг учун ҳам ўғитлар таркибидеги фтор моддасини камайтириш технологиясини зудлик билан ишлаб чиқаришга жорий қилинса, ҳар жиҳатдан фойдали бўларди.

Биз бу технологиянинг назарий ва амалий асосларини ўғит заводларига етказиб беришимиз мумкин. Бу технология жорий қилиниши заводларга иқтисодий зарар келтирмайди. Ак-синча, фосфоритларни факатини фтор тузлари олиш учун-гина ишлатган тақдиримизда ҳам катта иқтисодий самара кўриш мумкин. Бу ҳолда юзага келадиган иқтисодий маҳ-сулотлар таёйригина фосфор ўғитидир. Бу ўғит амалда техникга тушади. Чунки, фтор тузлари жуда қimmatбаҳо маҳсулот бўлиб, уларни сотишдан олинладиган даромад барча хара-жатларни қоплаб қетади. Бу йўл билан фосфорли ўғитлар таъмирчи кескин камайиши ҳам анча эрозияштириш мумкин. Қўралимизки, фосфорли ўғитлар ишлаб чиқариш техноло-гиясини фтор моддасини ажратиб олиш ҳисобига такомил-лаштириш, бир томондан, ҳозир кескинлигига қолаётган эко-логик муаммоларни маълум даражада камайитириш, иккин-чи томондан, иқтисодийни юксалтиришга имкон беради. **А. ЭРКАЕВ,** катта илмий ходим, техника фанлари номзоди.

МЕХНАТИНГ ЮЗАГА ЧИҚСА...

Экин-тиниларнинг кўн-гилдагидек ўсиши, ривожла-ниши учун ёруғлик, иссиқ-лик, сув, ҳаво ва озук мо-далари зарур. Ўсимликлар озикланганида азот, фосфор, калий, кальций, магний, темир каби моддалар нис-батан кўп микдорда, мис, цинк, марганец, бор, молиб-ден, кобальт ва ҳозаза мик-роэлементлар нисбатан оз микдорда талаб этилади.

Ўсимликларнинг яхши ўсишида зарур модда ва элементлар бир-бирининг ўр-нини боса олмайд. Бошқа-ча айтганда, бир ёки бир неча озик моддаларни кў-пайтириш ҳисобига етишма-ётган элемент ўрнини қоп-лаб бўлмайди. Шу боис хо-зибор деҳқон, богбон, саб-завоткор экин-тиниларга қайси моддалар қай дара-жада зарур эканлигини аниқ билган ҳолда озиклантири-ши йўлга қўйишга кўзалан-ган миқдордаги ҳосилдан умидвор бўлиши мумкин.

Тупроқчинос — кимёгар олимлар томонидан шу нар-са исботлангани, минерал ўғитларни ишлатиш туфай-ли қишлоқ хўжалиқ экинла-ри ҳосилнинг 50 фоиздан кўпроғи олинмоқда. Лекин ҳозир қишлоқ хўжалиғида ишлатилаётган ўғитларнинг самарадорлиги анча паст бўлиб, азот ва калий бўйича 40—50 фоиз, фосфор бўй-ича 15—20 фоизни ташкил этади. Бинобарин, тектар ҳисобига ўғит микдори оши-рилгани билан ҳосилдорлик кўтарилмайди.

Шундан келиб чиқиб ай-тиш мумкинки, минерал ўғитлар самарадорлиги ва қишлоқ хўжалиқ экинлари ҳосилдорлигини оширишнинг энг истиқболли йўлидан би-ри — микроэлементлар билан бойитилган, тупроқ унумдорлигини яхшилашга қаратилган комплекс ўғи-тларни ишлаб чиқаришни йўлга қўйишдан ва тўғри ишлатишдан иборатдир. Қишлоқ хўжалиғи вазири-лиги иқтисодлашган илмгоҳ-лари маълумотларига қара-ганда, республикаимизда бир ярим миллион гектар дориворлик экин майдонлари ҳар хил микроэлементлар-га муҳтождир.

Ўғитлар илмгоҳи микро-элементлар ва дефолант-лар кимёси лабораторияси ходимларининг режалар тар-зда ўтказган тадқиқотлари натижасида қатор зарур микроэлементлар ва модда-ларни ўзиде муассас қил-ган унумдор ўғитларни олиш йўли ва техноло-гияси ишлаб чиқилди.

ИЛМ АМАЛИЁТИ БИЛАН ҚУДРАТЛИ

То шу кунгача Ўзбекистондаги ўғит заводлари зарур миқдордаги хом ашёнинг катта қис-мини Қозғистон хулуидидаги Қоратовдан олишди. Қозғистон ҳам, Ўзбекистон ҳам муस्ताқил давлатларга айланган, хом ашё олиш тўбора қийинлашмоқда, унинг нархи ҳам тўқтовсиз ортиб бормоқда. Бундай шароитда, равшанки, ишлаб чиқаришнинг бир шароити йўлга қўйиб бўлмайди.

Ўғитлар илмгоҳимиз олимлари ва раҳбарияти юзага келган вази-ятни ҳар томонлама ўрганиб, ўлкаимиз хулуидидаги хом ашё конларидан фойдаланиш чора-тадбир-ларини ишлаб чиқишга киришдилар. Шу мақсадда фосфорли ўғитлар лабораторияси, комплекс ўғитлар лабораторияси ва Самарқанд кимё заводи қосидаги экспериментал ишлаб чиқариш лабораторияси асосида фосфорли ва комплекс ўғитлар бўлими тузилди. Вази-фа — яқинда очилган Қизилқум фосфоритлари ҳамда Қоратов фосфоритларини ноорганик кисло-та-

ҲАМКОРЛИК ДАВОМ ЭТАДИ

Олмаликдаги «Аммофос» иш-лаб чиқариш бирлашмасида яра-тилган УФАКС-1 ва УФАКС-2 унумдор ўғит турлари, шунинг-дек Самарқанд кимё заводида чи-қарилаётган калий сульфат ва бойитилган оддий суперфосфат қўлқол мисол бўла олади. Бу ўғит-ларнинг таннархи анча арзон, таркибиде эса қишлоқ хўжалиғи экинлари учун зарур олинтуғурт ва калий моддалари мавжуд.

Ушбу ўғитлар иккинчи йилдир-ки, Олмалик ва Самарқанд кимё заводларида ишлаб чиқаришмоқда. Уларнинг аммофосга нисбатан яна бир афзаллиги шунданки, ишлаб чиқариш жараёнида хануз тақчил ҳисобланган сульфат кислотаси 20—30 фоиз, аммиак эса 40—50 фоиз кам ишлатилди. Натияжада ишлаб чиқариш корхоналари кат-та иқтисодий самара олинмоқда. Бўлимимизнинг ҳозирги пайтда олиб бораётган яна бир катта ил-

олдида турган галдаги вазифалар дан бири зарарли молда ҳисоб-ланувчи фторсиз ўғит навларини яратишдир. Бу йўналишда бўли-миз олимлари кейинги икки йил ичда сезиларли натижалар-га эришмоқда. Айнаица ёш ва иқтидорли олимларимиздан бири, катта илмий ходим Актам Эркаевнинг изланишлари диққатга ло-йибди.

Эркаев қисса муддат ичда фосфорли ўғитлар ишлаб чиқ-аришда асосий хом ашё ҳисобла-нувчи экстракцион фосфат кисло-тасини фтор моддасидан тозалаш усулини яратди, у кичкина тажриба қурилмасида синовдан муваффақиятли ўтди.

Фторни ажратиб олиш жараёни-да қийинатган фтор газларини өх-тиёж катта бўлган фтор тузлари-ни синтез қилиш устида ҳам из-ланишлар олиб боришмоқда.

Ш. НОМОЗОВ, Ўзбекистон Табиий фанлар академияси мухбир-аъзоси, техника фанлари доктори, профессор.

Илмий-тадқиқот ишларининг барча йўналишларида тажрибали олимлар билан бир каторда ёш фан захматкаш-лари жонбошлик кўрсатишмоқда. СУРАТДА: (чапдан ўнгга) техника фанлари номзоди, катта илмий ходим **А. ЭРКАЕВ,** илмий ходим **С. Бегалев,** химия фанлари номзоди **Х. Яншев,** аспирант **Ф. Уролов** тадқиқотлар жа-раёнини муҳокама қилишмоқда. **Н. МУҲАММАДЖОНОВ** олган суретлар.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»НИНГ «**ҲОЖАТБАРОР**» ТАРҒИВОТ-ТИЖОРАТ ХИЗМАТИ

МУЛОҚОТ УЧУН ТЕЛ: 33-44-43, 32-54-44, 32-56-34, 32-56-25

БЮРТМАЛАРИНГИЗ ТЕЗДА АДО ЭТИЛАДИ

ДОНАДОР ФОСФОР ҲҒИТИ (УФАКС-1)

Қоратов фосфоритидан олинладиган до-надор фосфор ўғити (УФАКС-1) ҳар томонлама самарадор бўлиб, у амми-акли оддий суперфосфатнинг такомил-лашган турлидир.

Донадор фосфор ўғитини ҳамма ер-ларда техник, сабзавот, мевали ва бош-қа қишлоқ хўжалиқ экинлари учун асо-сий ҳамда озукавий ўғит сифатида иш-латиш мумкин.

Ўғитнинг таркибиде 30—35 фоиз фосфор, 3—5 фоиз азот, 14—16 фоиз СаО ҳамда 4—6 фоиз олинтуғурт бў-либ, органик моддалар етишмаган ер-ларда камбё ўғит эканлиги яққол се-налади.

Тайёр ўғитда фосфор тез эрувчан мо-ноаммоний, монокальцийфосфат ва се-кин эрувчан дикальцийфосфат (преци-питат) ҳолда бўлганлиги фосфорни ўсимликлар узоқ муддат бери метёбда ўзлаштиришга олиб келиб ва бунинг натижасида озукавий элементлар фой-дали иш коэффицентини сезиларли даража ошди.

Кимёвий мелнорант ҳисобланган гипс ҳолида олинтуғурт қўшимча озукавий элемент сифатида ўғит таркибиде бў-либ тупроқнинг физик-кимёвий ҳолати-ни яхшилашга ва ўсимликларнинг ҳо-силдорлигини оширишга хизмат қилади.

Марказий агрокимё хизмати илмий-теқшириш институтининг (ЦИНАО) берган хулосасига кўра, донадор фос-фор ўғити (УФАКС-1) агрокимёвий натижа бўйича аммофосдан юқори ту-ради ва уни ғўзада қўллаш туфайли аммофосга нисбатан гектаридан 2,5 центнердан ортиқ қўшимча ҳосил оли-нади.

Ушбу самарали ўғитни сотиб олиш юзасидан қўйидаги манзилларга муро-жаат этишнигиз мумкин: 702419, Олма-лик «Аммофос» ишлаб чиқариш бирлаш-маси.

тел: (37161) 3-18-21; 3-72-70; 3-49-60. Тошкент, «ХИМТЕКСИС» Инно-вацион фирмаси, Ўзбекистон Фанлар Ака-демияси ўғитлар институти. тел: (3712) 33-58-23; 33-39-50.

Саҳифа материалларини «Қишлоқ ҳақиқати» маҳсуе мухбири, **Ш. АЛЛАМОВ** тайёрлади.

